

Dr Teresa Bal-Woźniak

Katedra Przedsiębiorczości, Zarządzania i Ekoinnowacyjności
Politechnika Rzeszowska

INNOWACYJNOŚĆ FUNDAMENTALNYM WARUNKIEM PRZEDSIĘBIORCZOŚCI POWSZECHNIE OPARTEJ NA WIEDZY. PORÓWNANIA MIĘDZYNARODOWE

Wprowadzenie

Aktywność ludzka dostarcza okazji do samorealizacji, zaś aktywność w sferze gospodarczej zapewnia dodatkowo realizację celów biznesowych i konsumpcyjnych. Jeśli aktywność ma charakter dobrowolny możemy mówić o przedsiębiorczości, w odróżnieniu od różnych form aktywności wymuszonej przez sytuację lub innych uczestników kooperacji.

W świetle dotychczasowego teoretycznego dorobku ekonomicznego przedsiębiorczość decyduje o zaangażowaniu czynników wytwórczych w procesie gospodarowania i w tym sensie jest aktywnym czynnikiem rozwoju gospodarczego każdego kraju. Z drugiej strony aktualny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego oraz charakter systemu ekonomicznego mogą sprzyjać ujawnianiu się postaw przedsiębiorczych bądź ich blokowaniu.

Przedsiębiorczość nie jest w swej istocie kategorią jednoznaczną. Przedsiębiorcą jest zarówno ten, kto podejmuje działania odtwórcze, jak i ten, kto korzysta z rozwiązań innowacyjnych. Tymczasem turbulencje otoczenia oraz nowe paradygmaty konkurencji związane z upowszechnianiem się reguł kapitalizmu globalnego wymagają upowszechniania się przedsiębiorczości opartej na innowacyjności. Wynika stąd potrzeba traktowania innowacyjności jako zdolności do korzystania z wiedzy w procesie przekształcania środowiska w celu polepszenia jakości życia w różnych sferach bytu ludzkiego. Twierdzenie to leży u podstaw hipotezy zawartej w tytule artykułu. W tym kontekście powszechność wiedzy jest eksponowana jako warunek konieczny innowacyjności. Intencją autorki jest również uzasadnienie tezy, iż przedsiębiorczość oparta na innowacyjności we współczesnym świecie winna być uniwersalną wartością,

remedium na wielość pojawiających się problemów. Z tych względów zostaną w opracowaniu ukazane, w międzynarodowym wymiarze, skutki stawiania na innowacyjność jako fundamentalny warunek przedsiębiorczości, choć trzeba pamiętać także o innych, niż innowacyjność, źródłach rozwoju współczesnej przedsiębiorczości.

Właściwe interpretacje wyników badań nad innowacyjnością organizacji gospodarczych, regionów i gospodarek krajowych, oraz korzystanie z nich w celach aplikacyjnych wymagają – zdaniem autorki, zrozumienia zagadnień związanych ze sposobami postrzegania przedsiębiorczości. Wynika to z faktu, że postawy i zachowania przedsiębiorcze czerpiące z innowacyjności, w tym szczególnie zakres korzystania z innowacji, przekładają się na kondycję organizacji gospodarczych oraz pozycję gospodarki krajowej jako całości. Kolejne Europejskie tabele wyników innowacyjności (*European Innovation Scoreboard*) wskazują na pozostawanie Unii Europejskiej w tyle za Stanami Zjednoczonymi i Japonią. Raport *Key Figures of Science, Technology and Innovation 2007* obejmujący obok 27 krajów UE także gospodarkę Stanów Zjednoczonych, Japonii i Chin, wskazuje na zmniejszającą się wagę Europy na wyróżnionym tle oraz niską pozycję Polski. Źródłem tej sytuacji należy poszukiwać w rozwiązaniach systemu społeczno-gospodarczego, ale nade wszystko w schematach myślenia i działania nie tylko przedsiębiorców w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, lecz ogółu uczestników gospodarowania.

Nurty debaty nad przedsiębiorczością

W debacie nad przedsiębiorczością z punktu widzenia podjętego tematu można wyróżnić trzy nurty.

Najszerszym jest nurt wiążący przedsiębiorczość z rolą przedsiębiorcy w rozwoju społeczno – gospodarczym. Współczesne poszukiwania badawcze nad przedsiębiorczością w tym nurcie są pochodną sposobu postrzegania przedsiębiorcy, który w ujęciu chronologicznym ewoluował następująco.

- Najstarsze rozumienie przedsiębiorcy sprowadza się do wiązania przedsiębiorczości z akceptacją ryzyka dla zrealizowania „uzysku” (R. Cantillon – 1732 r., J.B. Say – 1803 r.) [Blaug, 2000, s. 470-473]. Wskazuje na organizatora i zarządzającego produkcją lub handlem. Zgodnie z tym ujęciem przedsiębiorcą jest również pracodawca i właściciel kapitału podejmujący się aktywności w celach zarobkowych

w sytuacjach o wysokim stopniu niepewności¹. W dzisiejszym potocznym rozumieniu przedsiębiorca zakłada własne, nowe, małe przedsiębiorstwo. Przedsiębiorczość rozumiana w ten sposób jako działalność gospodarcza, przekształca zasoby w środki zaspokajające potrzeby lokalne, stanowiąc siłę sprawczą ekspansji małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) i jest utożsamiana z rozwojem tego sektora [Woźniak, 2006].

- Indywidualistyczne traktowanie przedsiębiorcy obecne jest w tzw. pierwszej teorii² przedsiębiorcy J. Schumpetera (1912) [Schumpeter, 1960] eksponującej innowacyjność w powiązaniu z ideą „twórczej destrukcji” [szerzej zob. Uwarunkowania ..., 2004]. Pierwsze jednak skojarzenie przedsiębiorcy z innowatorem występuje u J.H. von Thünera (1850).
- Utożsamianie funkcji przedsiębiorcy nie tylko z jednostkami ale też z organizacjami (korporacjami) wprowadzone przez L. Walrasa (1874 r.), stało się istotą drugiej teorii przedsiębiorcy J. Schumpetera (1942) [Schumpeter, 1995].
- Przydawanie roli przedsiębiorcy pracownikom organizacji odnajdujemy u P. Druckera (1985) [Drucker, 1992]. To rozumienie przedsiębiorczości ma najszerszy zasięg i obejmuje również potencjalnych pracowników. Można je stosować na długo przed wejściem osoby w wiek aktywności zawodowej. W tym nurcie mieszczą się zmiany w programach nauczania nakierowane na kształtowanie postaw przedsiębiorczych [Romanowska, 2002].

Drugi nurt podejmujący analizę natury przedsiębiorczości prowadzi do wskazywania składowych jej struktury wewnętrznej. Tworzą ją trzy elementy: (1) akt działania, (2) zespół określonych cech, umożliwiających lub ułatwiających podejmowanie określonego rodzaju kreatywnej aktywności [Tokarz, 2004], [Szopiński, 2004], (3) „duch” przedsiębiorczości. W oparciu o te elementy można przyjąć, że przedsiębiorczość to akt działania podejmowany przez osobę posiadającą zespół charakterystycznych cech, obdarzoną „duchem przedsiębiorczości”. Występowanie

---

¹ Pojęcia ryzyko i niepewność w analizie przedsiębiorcy używane są zamiennie. Podstawą jest stanowisko Franka Knighta (1912), co do dwóch form niepewności: (1) mierzalnej, za pomocą rachunku prawdopodobieństwa, utożsamianej z ryzykiem, (2) niemierzalnej, nazywanej prawdziwą niepewnością, dla której niemożliwe jest określenie prawdopodobieństwa [Knight, 1971].

² Rozróżnienie między pierwszą i drugą teorią przedsiębiorcy Schumpetera trafnie oddaje istotę zmiany w podejściu badawczym [Glapiński, 2004, s. 112-123].

w praktyce wymienionych komponentów na optymalnym poziomie zapewnia ujawnianie się przedsiębiorczości w oczekiwanej postaci. Obserwujemy jednak przypadki np. tworzenia nowych firm przez osoby, pozbawione pewnych charakterystycznych dla przedsiębiorcy cech lub ich zespołu, czy też „ducha przedsiębiorczości”. Można mówić o ułomnej formie przedsiębiorczości, ale w sytuacji takiej nie musi dojść do upadłości przedsiębiorstwa, bowiem „przedsiębiorczość jest raczej sposobem zachowania niż cechą osobowości” [Drucker, 1992, s. 35] i w praktyce „bardziej ważne są zachowania przedsiębiorcze, niż predyspozycje przedsiębiorcy” [Bratnicki, 2002, s. 10].

Trzeci nurt badań nad przedsiębiorczością jest powiązany ze wskazywaniem na konieczność współczesnego upowszechniania przedsiębiorczości opartej na innowacyjności³. Trzecie ujęcie najściślej łączy się z tematem, aczkolwiek wszystkie są mu przydatne. Należy je zatem szerzej wyjaśnić.

Dlaczego przedsiębiorczość powszechnie oparta na wiedzy?

Problem wyrażony postawionym pytaniem jest wynikiem obserwacji przemian we współczesnych gospodarkach. Schumpeter na początku XX stulecia wskazywał na rozwój systemu gospodarczego, możliwy dzięki innowacjom, ale teoria jego dopiero w ostatnich dwudziestu latach XX w. znalazła się w centrum mechanizmu sprawczego ewolucji ekonomicznej kapitalizmu [Głapiński, 2004, s.112]. Czy trzeba następnych 70 lat by przedsiębiorcy dostrzegli sens i nauczyli się opierać działalność na innowacjach jako narzędziach wprowadzania wiedzy do praktyki? Waga jaką przywiązywał do innowacji Schumpeter pozwalała mu na użycie pojęcia *innovator* dla wyrażenia sposobu rozumienia przez niego istoty przedsiębiorcy. Upominanie się zatem dziś o powszechne oparcie przedsiębiorczości na wiedzy (z wykorzystaniem instrumentów w postaci innowacji i innowacyjności), nie jest tylko odwołaniem się do czasów działania prekursora teorii innowacji.

W warunkach rozwoju kapitalizmu globalnego i towarzyszącej mu refleksyjnej modernizacji społecznej, zdolności do korzystania z wiedzy i stosowania jej w praktyce tworzą szansę na przekształcanie środowiska i polepszające jakość życia w różnych sferach bytu ludzkiego.

---

³ Interesującym podejściem jest również ukazywanie przedsiębiorczości w roli elementu infrastruktury systemu innowacyjnego organizacji.

W tym kontekście *powszechnie* ujawniająca się przedsiębiorczość, *powszechnie* oparta na wiedzy staje się koniecznym czynnikiem sukcesu we współczesnym świecie. Wymaga to prawidłowego rozumienia [Björn, 2007]. Dzisiejszy przedsiębiorca ma podejmować przedsięwzięcia innowacyjne, rozumiejąc ryzyko związane z podejmowaniem aktywności oraz ze skutkami ewentualnego zaniechania działań, doceniając znaczenie dobrego zorganizowania działań, w tym w ramach przedsiębiorstwa, które funkcjonować powinno z korzystaniem z logiki sieciowej koordynacji działań, łączącej kulturę z psychologią w szczególnym kontekście powstającego *technopreneur* [Ulijn, Drillon, Lasch, 2007].

Powiązane jest to z ideą nowej koncepcji konkurowania w płaszczyźnie czasu, ale nie poprzez przyspieszenie wykonywania normalnej działalności, lecz przez akcelerację przedsiębiorczości [Bratnicki, 2002, s. 13].

W praktyce i rozważaniach teoretycznych, między przedsiębiorczością, innowacjami i innowacyjnością występują zależności wielorako interpretowane. Proponuje się następujące rozumienie wzajemnych powiązań:

Innowacja traktowana jest jako narzędzie przedsiębiorczości (Drucker),
ALE
 Przedsiębiorczość jako zbiór zachowań (działań i oddziaływań) może występować bez
 innowacji,
PODCZAS GDY
 Innowacja nie może zaistnieć bez przedsiębiorczości.
ZATEM
 Innowacyjność czyli zdolność do wyszukiwania/kreowania, opracowywania, wdrażania
 i upowszechniania innowacji jest jednym z zasobów przedsiębiorczości
I TO
 Zasobem wymagającym, do którego sięga się dopiero wtedy, gdy wyczerpią się inne
 zasoby – łatwiejsze do zagospodarowania.

W warunkach ekspansji wiedzy, inne niż innowacyjne zasoby budowania i rozwoju pozycji rynkowej prawie zanikają. Już przez lata Schumpeter pisał, że żadna firma działająca w społeczeństwie kapitalistycznym jedynie w ramach rutynowego, powtarzalnego biznesu nie może być na dłuższą metę źródłem zysku [Schumpeter, 1960, s. 204-250].

Czynnikiem podtrzymującym i ożywiającym rozwój organizacji są innowacje, dzięki którym zasoby nabierają nowych możliwości. Przejawy przedsiębiorczości możliwe do rejestracji dzięki wdrożonym syste-

mom pozyskiwania informacji, stanowią podstawę wnioskowania o przyczynach istniejącego stanu.

Miary innowacyjności jako podstawy wnioskowania o przedsiębiorczości

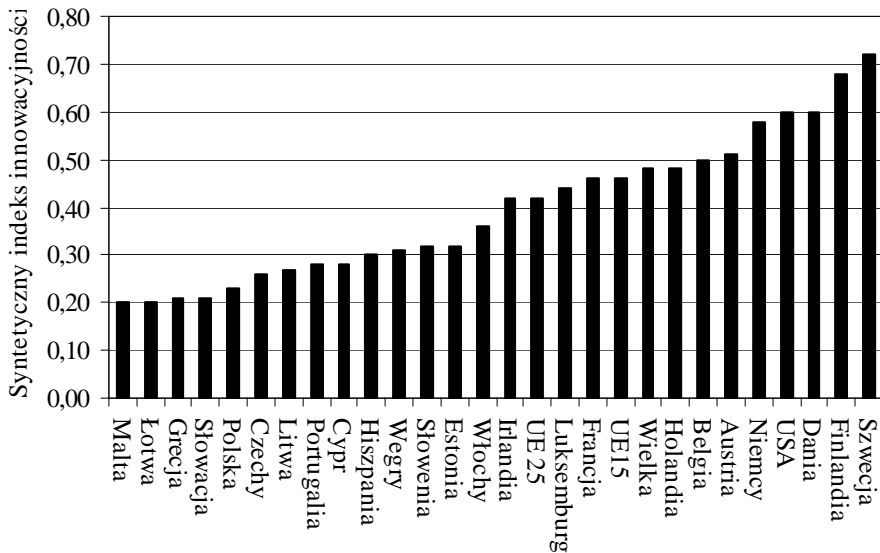
Innowacyjność jako kategoria występująca w badaniach i analizach statystycznych opartych na międzynarodowych standardach, kojarzona jest najczęściej z aktywnością innowacyjną. Jest to podejście powszechne głównie ze względu na możliwość operowania kwantyfikowalnymi wielkościami, dzięki czemu uzyskane informacje mogą posiadać walor porównywalności.

Po ustaleniach Komisji Europejskiej w Lizbonie w marcu 2000 r., przyjęta została procedura pomiaru dokonań innowacyjnych i oceny trendów w zakresie poziomu innowacyjności poszczególnych gospodarek narodowych, ze wskazaniem na ich mocne i słabe strony, w postaci tzw. Europejskiej tabeli wyników innowacyjności (*European Innovation Scoreboard*). Dla celów porównawczych w raportach ujmowane są odpowiednie dane dotyczące Stanów Zjednoczonych i Japonii oraz wybranych krajów europejskich spoza UE. O ciągłości procesu poszukiwania zestawu najlepszych miar umożliwiających dokonywanie porównań w układach międzynarodowych świadczą zmiany w zakresie grup i liczby proponowanych do wykorzystywania miar innowacyjności. Przykładowo zestaw miar przedsięwziętych przez zespół roboczy Eurostatu w 2005 roku, przy współpracy z jednostkami statystycznymi państw członkowskich, obejmował 26 wskaźników ujętych w pięciu kategoriach: (I) zasoby wyzwalające (napędzające) innowacyjność, (II) kreowanie wiedzy, (III) wykorzystanie innowacji w przedsiębiorczości, (IV) zastosowanie wiedzy, (V) aktywność wynalazcza i stopień ochrony własności intelektualnej [EIS 2005, s. 7-8, 38-44]. Liczba wskaźników zwiększyła się w 2005 roku o 9 w stosunku do roku poprzedniego, natomiast w 2006 zrezygnowano z jednego ze wskaźników II kategorii [EIS 2006, s. 6-7, 39-44]. Zebrane dane, przeprowadzone analizy i dokonane oceny są podstawą wyznaczenia indeksów sumarycznych, poddanych następnie ocenie pod względem dynamiki zmian w stosunku do lat poprzednich. Podstawą badań dla potrzeb niniejszego opracowania był również raport z 2007 roku *Key Figures of Science, Technology and Innovation* [Key Figures 2007].

Innowacyjność w układzie międzynarodowym

Według *European Innovation Scoreboard 2005* [EIS 2005] miary innowacyjności zebrane w pięć kategorii zastosowane do poszczególnych obszarów aktywności innowacyjnej posłużyły do wyznaczenia syntetycznego wskaźnika innowacyjności. Na podstawie tego wskaźnika można ustalić dystans innowacyjny (Rysunek 1).

W odniesieniu do Polski dystans innowacyjny, w stosunku do przeciętnego poziomu UE reprezentowanego przez Irlandię, wynosił w 2005 roku niemal 1:2, zaś w stosunku do USA aż 1:3. Wśród nowych krajów członkowskich UE wyższym poziomem innowacyjności niż Polska charakteryzowały się w kolejności: Estonia i Słowenia, Węgry, Cypr, Litwa, Czechy. Każdy z tych krajów miał jednak co najmniej dwa razy niższy poziom innowacyjności niż USA. Spośród krajów europejskich poziom innowacyjności przewyższający syntetyczny wskaźnik innowacyjności dla USA osiągnęły: Szwecja, Finlandia i Dania.

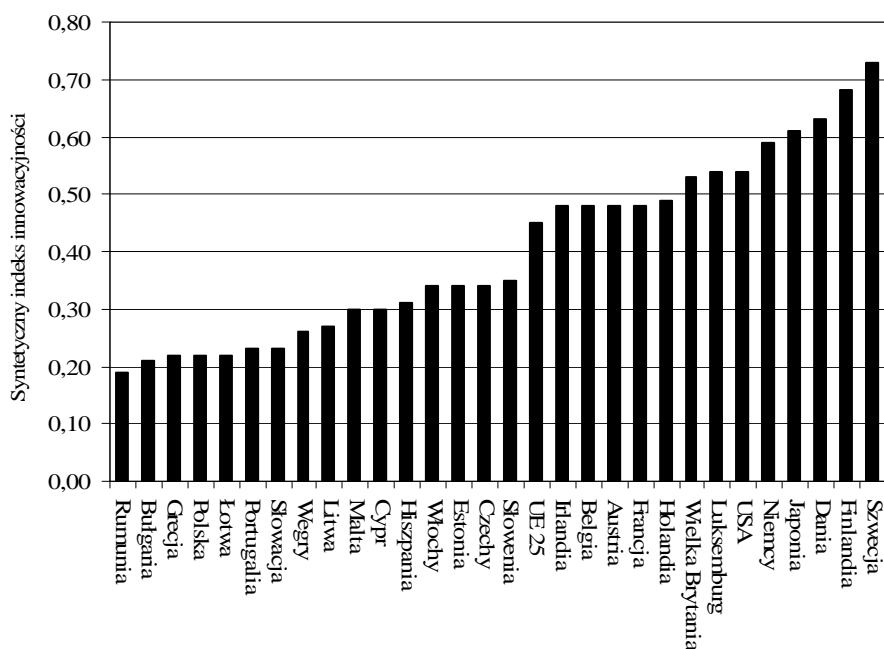
Rysunek 1. Dystans innowacyjności krajów UE25 w stosunku do średniej UE15 i USA wg raportu EIS 2005

Źródło: na podstawie: [EIS 2005, s.10, 33-37].

W oparciu o indeksy sumaryczne dla poszczególnych krajów oraz ocenę dynamiki zmian w 2005 roku, w stosunku do lat poprzednich, wy-

odrębiono cztery grupy krajów, różniące się poziomem innowacyjności. Kraje wiodące to oprócz Japonii i Stanów Zjednoczonych, Szwecja i Finlandia oraz Dania i Niemcy, a spoza UE - Szwajcaria. Polska należała do krajów tracących grunt innowacyjny, obok Hiszpanii Słowacji i Estonii. Wśród krajów odrabiających dystans innowacyjny było większość nowych państw UE. Z tej racji, że w analizach istotny jest nie tylko poziom bezwzględnych wskaźników, ale również ogólny trend zmian, w grupie krajów odrabiających dystans były Węgry i Słowenia. Ich wskaźnik sumaryczny był niższy niż Estonii, ale wzrost wskaźników, w stosunku do lat poprzednich, spowodował, że zostały zaliczone do grupy krajów goniących. Estonia natomiast traci innowacyjny grunt. Do krajów o przeciętnych dokonaniach w zakresie innowacyjności należą: Italia, Irlandia. Luksemburg, Wielka Brytania, Francja, Holandia, Austria, Belgia.

Według *European Innovation Scoreboard 2006* [EIS 2006] Unia Europejska pozostaje nadal w tyle pod względem innowacyjności za swoimi głównymi konkurentami – Stanami Zjednoczonymi i Japonią (Rysunek 2).

Rys.1. Dystans innowacyjności krajów UE25 w stosunku do USA i Japonii wg raportu EIS 2006

Źródło: na podstawie: [EIS 2006, s. 8, 34-38].

Poziom indeksów sumarycznych niektórych krajów wpłynął na zmianę ich miejsca w międzynarodowym rankingu, ale wyniki ogółem w dziedzinie innowacyjności nadal wykazują duży dystans w stosunku do liderów. W 2006 roku, w porównaniu z rokiem 2005, wyniki UE dla kilkunastu wskaźników, uległy znaczącej poprawie. Niemniej jednak Unia ciągle pozostaje w tyle i to w kluczowych dziedzinach (inwestycje kapitału wysokiego ryzyka w początkowym etapie działalności przedsiębiorstwa są w USA trzykrotnie większe niż w Europie; udział produktów wysoce zaawansowanych technologicznie w eksporcie jest wyraźnie wyższy w USA, gdzie składanych jest ponadto znacznie więcej wniosków patentowych, niż w Europie).

W 2006 roku ukształtował się nieco inny skład poszczególnych grup wyodrębnionych na podstawie poziomu innowacyjności i zmian w tym poziomie. W pierwszej grupie europejskich liderów innowacyjnych znalazły się: Szwecja, Finlandia (i Szwajcaria, spoza UE), ze wskaźnikami wyższymi niż Japonia a także oraz Dania i Niemcy. Za nimi podążają Wielka Brytania, Francja, Holandia, Belgia, Austria i Irlandia, których wyniki kształtują się na poziomie Stanów Zjednoczonych. Trzecia grupa obejmuje kraje nadrabiające zaległości. Znalazła się tutaj Polska i siedem innych krajów: Słowenia, Czechy, Litwa, Portugalia, Łotwa, Grecja, Bułgaria, a także Cypr i Rumunia. Dla krajów tych sumaryczne indeksy innowacyjności są niższe, w porównaniu z poprzednimi dwiema grupami, ale dynamika zmian indeksów jest dodatnia, w przeciwieństwie do ostatniej grupy krajów oddalających się od czołówki. Grupa ta obejmuje: Hiszpanię, Italię, Estonię, Malte, Węgry i Słowację.

Mówienie o konwergencji nie znajduje jeszcze dostatecznych podstaw, ale przy przyjętych założeniach badawczych, utrzymanie pozycji przez liderów jest trudne, gdy dynamika postępów krajów startujących z odległych miejsc jest wysoka. Dla wzrostu innowacyjności krajów istotne znaczenie ma równomierna poprawa sytuacji we wszystkich aspektach: edukacyjnym, finansowym, motywacyjnym, gospodarczym, instytucjonalnym, a nie tylko w wybranych. Zaobserwowane już w 2006 roku tendencje zmian części miar innowacyjnych może świadczyć o pozytywnych efektach reform prowadzonych w ramach strategii wzrostu gospodarczego i zatrudnienia Unii oraz o tym, że europejska gospodarka staje się bardziej innowacyjna.

Jest nadzieja na utrzymanie tej tendencji, dzięki wdrożeniu przez Komisję Europejską zatwierdzonego w grudniu 2006 roku, planu działa-

nia promującego innowacyjność w całej Unii. Plan ten obejmuje dziesięć obszarów strategicznych i w szczególności są to:

- opracowanie systemów edukacji przyjaznych dla innowacji,
- ustanowienie Europejskiego Instytutu Technologii,
- stworzenie europejskiego rynku pracy dla naukowców,
- wzmocnienie związków instytucji badawczych i przemysłu,
- wykorzystanie funduszy spójności do wzmocniania innowacji na poziomie regionalnym,
- zreformowanie przepisów o pomocy państwa w dziedzinie promocji badań i rozwoju oraz innowacji,
- wzmocnienie praw własności intelektualnej,
- ochrona nowych cyfrowych produktów, usług i modeli biznesowych,
- opracowanie strategii dla czołowych rynków przyjaznych dla innowacji,
- stymulowanie innowacji poprzez zamówienia publiczne.

Wskazane kierunki strategiczne mają wytyczać drogi postępowania władz krajowych, oparte na „politycznym przywództwie i zdecydowanych działaniach”. Mają uświadamiać, co już podkreślano, że rywalizowanie nabiera charakteru konkurowania w płaszczyźnie czasu, ale nie poprzez przyspieszenie wykonywania normalnej działalności, lecz przez akcelerację przedsiębiorczości [Bratnicki, 2002, s. 13]. Akceptacja takich postaw i podjęcie przedsiębiorczych zachowań, może sprzyjać zmniejszeniu dystansu dzielącego nas od Stanów Zjednoczonych i chronić przed nowymi rywalami, głównie Chinami.

Wnioski z porównań międzynarodowych

Generalnym wnioskiem wynikającym z prowadzonych analiz jest konstatacja, że w światowym systemie nauki i technologii dokonuje się nowa polaryzacja. W tych procesach przewartościowań niestety waga Europy zdaje się zmniejszać, co nie może pozostać bez wpływu na europejską strategię innowacyjności. Można mówić o dwóch źródłach tych przewartościowań. Pomimo ostatnich optymistycznych perspektyw dla wzrostu gospodarczego EU w latach 2007-2008, są podstawy do stwierdzenia, że EU cierpi na strukturalną niepełnosprawność wzrostu produktywności w stosunku do Stanów Zjednoczonych [Key Figures 2007], [zob. też Lewis, 2004]. Równocześnie zachodzą zmiany w zakresie znaczenia azjatyckich gospodarek wschodzących, w tym szczególnie gospodarki Chin. Kraje te nie rywalizują jak było do niedawna, na podstawie

niskiego kosztu działalności, lecz w oparciu o produkty wysoko przetworzone⁴.

Zagraniczne doświadczenia w korzystaniu z innowacji w przedsiębiorczości prowadzą do wniosku, że podejście do innowacyjności jako podstawy przedsiębiorczej aktywności gospodarczej jest pochodną systemu gospodarczego danego kraju. Dominujący na świecie model gospodarki rynkowej wykazuje w praktyce znaczne różnice, choć na przykład autorzy *Siedmiu kultur kapitalizmu* podkreślają, że wszystkie te kraje (USA, Japonie, Niemcy, Francja, Wielka Brytania, Szwecja, Holandia) nazywają siebie krajami kapitalistycznymi o gospodarce wolnorynkowej i wyznają w ogólnym zarysie tę samą filozofię [Hampden-Turner, Trompenaars, 2003].

Laureat Nagrody Nobla w dziedzinie ekonomii w 2006 r. E. Phelps oceniając innowacyjność systemów gospodarczych podkreśla, że na Zachodzie współlistnieją dwa systemy gospodarki rynkowej i wbrew powszechnym sądom nie są one odmianami tego samego.

System nazywany przez Phelpsa kapitalistycznym, jest systemem prywatnej własności odznaczającym się wielką otwartością wobec wprowadzania w życie nowych pomysłów komercyjnych oraz pluralizmem postaw wśród osób decydujących o finansowaniu. Występuje w kilku krajach, w tym USA, Kanadzie i Wielkiej Brytanii⁵. Taki kapitalizm stymuluje według Phelpsa dynamizm gospodarczy, objawiający się wysoką dynamiką nowych komercyjnych pomysłów, bowiem możliwe jest podejmowanie nawet bardzo ryzykownych projektów. Dzieje się tak dlatego, że z jednej strony system dopuszcza do głosu wszystkich, którzy mają pomysł na biznes i pozwala największej liczbie ludzi wykorzystywać ich osobiste doświadczenie jako know-how. Z drugiej strony przedsiębiorca czy finansista nie musi prosić nikogo o akceptację swoich zamierzeń, gdyż nikt nie będzie go rozliczał, nawet jeśli poniesie porażkę.

---

⁴ Począwszy od 2004 roku Chiny wyprzedzają EU w eksporcie elektroniki (komputerów) i prawdopodobnie dogonią w 2007 roku Stany Zjednoczone [Key Figures 2007]. Z trzyczęściowego raportu Francuskiego Instytutu Stosunków Międzynarodowych poświęconego ocenie gospodarczych wyników Chin (I), inwestycjom w naukę i edukację oraz inwestycjom firm zagranicznych (II), a także produktywności naukowej i technologicznej (III) wynika jednak, że Chinom daleko jeszcze do pozycji technologicznego supermocarstwa [La Chine, 2007].

⁵ Zwany wolnokonkurencyjnym kapitalizmem amerykańskim lub kapitalizmem anglo-amerykańskim opartym na indywidualizmie i masowej konsumpcji [Koźmiński, 1999, s. 33], [zob. też Albert, 1991].

Drugi typ gospodarki kapitalistycznej to europejska społeczna gospodarka rynkowa oparta na solidaryzmie społecznym i godzeniu ze sobą sprzecznych interesów. To również system prywatnej własności, ale zmodyfikowany poprzez utworzenie wielu instytucji w postaci konfederacji pracodawców, związków zawodowych, bankowych monopolii, mających chronić interesy „udziałowców” i „partnerów społecznych”. System ten – zdaniem Phelps’a – działa deprymująco na relokację środków i powstawanie nowych firm, a wszystko zależy od graczy na rynku i ich bankierów.

W kontekście podjętego tematu istotnym wydaje się podkreślenie Phelps’a, że od lat 20. XX wieku dominującą część ogromnego wzrostu produktywności zawdzięczamy produktom komercyjnym i metodom biznesowym powstałym w USA i w pokrewnych gospodarkach. Wprawdzie małe kraje zawsze będą zawdzięczały większość wzrostu produktywności innowacjom, które przysły z zagranicy, a nie własnym pomysłowymi przedsiębiorcom, ale jednak większość gospodarek europejskich zadowala się podążaniem śladem innych, przejmując metody działania i pomysły na produkty od bardziej dynamicznych gospodarek na świecie. Pojedyncze przypadki – taki jak przykład Danii – pokazują, że możliwe jest wykorzystanie zalet globalizacji i uczynienie z własnej gospodarki siły innowacyjnej na skalę światową, ale pozytywne przykłady i dobre praktyki nie upowszechniają się stosownie do oczekiwań, pomimo wielkiej aktywności deklaratywnej.

Podsumowanie

Priorytety Prezydencji niemieckiej w UE w pierwszej połowie 2007 roku w dziedzinie badań i rozwoju obejmują: promocję wspólnych programów w ramach Zjednoczonych Inicjatyw Technologicznych, tworzenie Izby Własności Intelektualnej na rzecz badań publicznych i szkół wyższych oraz pomoc młodym naukowcom w Europie w ramach Europejskiej Rady Badawczej; do tej pory w ramach działań Marie Curie (Serwis IPR-Helpdesk z 8 stycznia 2007). Prezydencja portugalska zapowiada wspieranie i racjonalizowanie dostępu do informacji w ramach rozwoju naukowych bibliotek cyfrowych, lepszą koordynację wysiłków i zasobów związanych z nanonaukami i nanotechnologiami oraz modernizację uniwersytetów celem zwiększenia ich otwartości, zróżnicowania i umiędzynarodowienia (Serwis IPR-Helpdesk z 11 lipca 2007).

Podczas Prezydencji sprawowanej przez Portugalię w 2000 roku, przyjęta została Strategia Lizbońska, która pomimo modyfikacji w 2005 r. nie zapewnia oczekiwanej dynamiki budowy gospodarki opartej na wiedzy. W sferze deklaracji korzystanie z innowacji w przedsiębiorczości jest bezdyskusyjne. W praktyce jednak przedsiębiorcy zdają się nie rozumieć, że innowacje mogą nadawać nowe możliwości zasobom, które znajdują się w ich dyspozycji. Poziom innowacyjności polskiej gospodarki plasuje nasz krajach na końcu międzynarodowych rankingów. Zasadnym jest więc pytanie o zakres działań podejmowanych dla odwrócenia tej niekorzystnej sytuacji. Pomimo bardzo aktywnego włączenia się Polski w realizację Strategii Lizbońskiej sytuacja nie przedstawia się zbyt optymistycznie, a nowa Narodowa Strategia Spójności wydaje się dokumentem utrzymanym w dotychczasowej logice planowania i realizowania działań. Zdaniem autorki, rzeczywiste uwarunkowania innowacyjności mają charakter socjopsychiczny i wiele barier natury ekonomicznej i technicznej dałoby się przezwyciężyć dzięki zaistnieniu określonych warunków na poziomie podmiotowym. Stąd wniosek, iż potrzebna jest zmiana koncepcji polityki innowacyjnej państwa i oparcia jej w większym stopniu na budowania postaw innowacyjnych wszystkich uczestników życia społecznego i gospodarczego. W praktyce oznacza to konsekwentne i powszechne budowanie gospodarki opartej na wiedzy, a nie porzestawanie na wspieraniu enklaw innowacyjności

LITERATURA

- Albert M., *Kapitalizm kontra kapitalizm*, Signum, Kraków 1994.
- Björn B., *Understanding Entrepreneurship*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2007.
- Blaug M., *Teoria ekonomii. Ujęcie retrospektywne*, PWN, Warszawa 2000.
- Bratnicki M., *Przedsiębiorczość i przedsiębiorcy współczesnych organizacji*, Wyd. AE im. Karola Adameckiego w Katowicach, Katowice 2002.
- Drucker P.F., *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa 1992.
- EIS 2005, European Trend Chart on Innovation. *European Innovation Scoreboard 2005*, Comparative Analysis of Innovation Performance, European Commission, Brussels 2006.
- EIS 2006, *European Innovation Scoreboard 2006*, Comparative Analysis of Innovation Performance, MERIT and JRC, European Commission, Brussels 2007.
- Głapiński A., *Kapitalizm, demokracja i kryzys państwa podatków. Wokół teorii Josepha Aloisa Schumpetera*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2004.
- Hampden-Turner Ch., Trompenaars A., *Siedem kultur kapitalizmu*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2003.
- Key Figures 2007, *Key Figures on Science, technology and Innovation. Towards a European Knowledge Area*, Enterprise and Industry DG, Brussels 2007.

- Knight F.H., *Risk, Uncertainty and Profits* (1921), Reprint, Chicago University Press, Chicago 1971.
- Koźmiński A., *Zarządzanie międzynarodowe. Konkurencja w klasie światowej*, PWE, Warszawa 1999.
- La Chine. Puissance technologique emergente*, Sachwald F. (red.), IFRI, Paris 2007.
- Lewis W.W., *Potęga wydajności*, Wyd. CeDeWu, Warszawa 2004.
- Phelpsa E.S., Wypowiedź dla „The Wall Street Journal”: *Pochwała pomysłowości*, w: Przegląd światowej prasy gospodarczej, „Gazeta Wyborcza” z 16 października 2006.
- Romanowska M. i in., *Przedsiębiorczość bez tajemnic*, Program nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych, WSzIP, Warszawa 2002.
- Schumpeter J., *Kapitalizm, socjalizm, demokracja*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- Schumpeter J., *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa 1960.
- Senge P.M. i in., *Piąta dyscyplina*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2002.
- Szopiński J., *Kreatywność menedżerów a ich funkcjonowanie rodzinne, zawodowe i osobowościowe*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2004.
- Tokarz A., *Dynamika procesu twórczego*, Wydawnictwo UJ, Kraków 2005.
- Ulijn J., Drillon D., Lasch F., *Entrepreneurship, Cooperation and Firm*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2007.
- Uwarunkowania przedsiębiorczości*, Jaremczuk K. (red.), PWSZ im.prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg 2004.
- Woźniak M.G., *Rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce a wzrost gospodarczy*, Wyd. AE w Krakowie, Kraków 2006.

Streszczenie

W artykule dowodzi się, że upowszechnianie wspólnie przedsiębiorczości powszechnie opartej na wiedzy, tworzy szansę na przekształcanie środowiska i polepszanie jakości życia w różnych sferach bytu ludzkiego. Za podstawę wnioskowania o przedsiębiorczości jednostek, zespołów, organizacji i społeczności, krajów i regionów Unii Europejskiej, przyjęto wyniki stosowanych od 2001 r. miar innowacyjności w ramach *European Innovation Scoreboard i Key Figures of Science, Technology and Innovation*.

Innovativeness as Fundamental Condition for Entrepreneurship Commonly Based On Knowledge. International Comparison

Summary

The article provides evidence that current promotion of entrepreneurship, which is generally based on knowledge, creates an opportunity

to rebuild the environment and improve the quality of life in various spheres of human existence. The process of drawing conclusions about the entrepreneurship of entities, teams, organizations and societies, countries and regions was based on the levels of innovativeness indicators, which are being applied in the frame of *European Innovation Scoreboard* and *Key Figures of Science, Technology and Innovation* since 2001.

